

Чудомир Големинов: ПРАВЕН РЕЖИМ НА ГАРАНЦИИТЕ ЗА ПРОМИШЛЕНА ПРОДУКЦИЈА ПРИ ДОГОВОРИТЕ ЗА ДОСТАВКА И ПОКУПКО-ПРОДАЖБА, Софија, Българската Академија на Науките, 1964, с. 190.

Појава књиге Чудомира Големинова *Правни режим гаранција индустријске производње код уговора о испоруци и куповини и продаји* значајна је и представља посебан допринос како бугарској тако и социјалистичкој правној литератури уопште јер је материја о гаранцијама индустријске производње за социјалистички правни режим релативно нова. У развоју савремене социјалистичке производње у којој се испољава општа тенденција повећања и побољшања њеног квалитета, систем гаранција о квалитету индустријских производа заузима све важније место. Са тих разлога правни системи социјалистичких земаља поклањају овом питању све већу пажњу.

На непуних 200 страна аутор обрађује правни режим гаранција за својства индустријских производа код уговора о испоруци и уговора о куповини и продаји.

Прво основно питање које аутор разматра у оквиру ове проблематике тиче се суштине гаранције за квалитет индустријских производа. При томе истиче да је појава овог института везана за појаву капиталистичког друштва и за производњу сложенијих и трајнијих производа. Основни елементи правног режима гаранција су гарантовање одређеног квалитета у току гаранционог рока и преузимање одговорности за недостатке који се појаве у току овог рока. Између овог института у социјалистичким и капиталистичким земљама постоји битна разлика. Док у првима служи као допунска правна могућност за заштиту интереса потрошача, дотле у другима представља форму искључења опште одговорности за недостатке (мане). Затим, док је у социјалистичким земљама гаранција за квалитет производа средство борбе за високи квалитет производње, у капиталистичким земљама она је средство конкурентске борбе. — Затим, аутор посвећује нарочито пажњу суштинској разлици између гаранционе одговорности и опште одговорности за недостатке, дајући преимућство првој. С обзиром, на то да теорија, законодавство и пракса нису јединствени у погледу редоследа примене ових режима, аутор предлаже да овај редослед буде регулисан једним нормативним актом. За разлику од оних који предлажу унификацију ових режима, аутор се залаже за самосталност сваког од њих. — Што се тиче питања одговорних лица у случају гаранционе одговорности, а у циљу веће заштите потрошача, аутор инсистира на одговорности и произвођаче и трговинске организације. У истом циљу предлаже и проширивање ове одговорности за целокупну производњу. Она данас у Бугарској обухвата углавном производе намењене извозу и производе намењене трговини на мало. — Најзад, у оквиру ових излагања, аутор истиче да гаранциона одговорност у бугарском праву настаје на основу закона и на основу уговора (само у случају када гарант и испоручилац није исто лице). и то у виду гаранционих клаузула или посебног гаранционог уговора.

Друго основно питање, коме аутор посвећује пажњу, јесте питање гаранционог рока. Анализирајући ово питање, он полази од тога да постојећи правни режим гаранција предвиђа два основна начина одређивања овог рока: временско одређивање и комбинацију временског елемента са реализацијом извесног резултата, а у погледу момента од када почиње да тече гаранциони рок предвиђа: датум производње, датум продаје и датум почетка искоришћавања предмета. Датум продаје се најчешће узима као момент од када почиње да тече гаранциони рок. Поводом тога аутор инсистира на прецизном одређивању момента почетка гаранционог рока

и на усклађивању дужине гаранционог рока са одређеним квалитетом производа, веком трајања и природом ствари. Осим тога, он истиче и важност усаглашавања дужине гаранционих рокова у погледу делова производа и финалних производа, како се произвођач делова не би ослобађао гаранционе одговорности у случају појаве недостатка или квара на финалном производу. Ако до испоруке робе дође пре предвиђеног времена, гаранциони рок тече од момента уговорене испоруке, а ако дође до закашњења у испоруци, купац има право да откаже пријем робе и да тражи њену замену или да захтева продужење гаранционог рока. На крају аутор посвећује пажњу разграничењу гаранционог рока од пробног, рекламационог и од рока застарелости.

Треће основно питање којим се аутор бави у својој студији, односи се на предмет и поље примене гаранција за квалитет индустријских производа. При томе он полази од чињенице да у бугарском праву не постоје посебни прописи који се односе на предмет гаранција, као што нема ни општег критеријума за одређивање предмета гаранција. Предмет гаранција су обично поједина или сва својства производа. У неким случајевима предмет гаранција је квалитет који одговара стандардним захтевима, у другима то је добро функционисање, а у трећима век трајања. Добро функционисање ствари је у пракси најраспрострањенији предмет гаранција. У вези с тим, аутор предлаже да у једном нормативном акту треба да буду наведени образци за прецизно одређивање гаранционог предмета с обзиром на специфичност појединих видова производа. Даље, у погледу поља примене гаранција, аутор констатује да оне обухватају како средства за производњу тако и средства потрошње, мада се у литератури могу наћи и мишљења која оспоравају могућност гаранција својстава предмета потрошње (прехранбених артикала).

Четврти проблем коме аутор посвећује нарочиту пажњу је питање правних последица због неиспуњења гаранционих обавеза. Он указује на то да у бугарском праву недостаје један систематизован акт о овој врсти правних последица, као и сама њихова систематизација. Извор чине поједини правни акти и гаранциони споразуми, на основу којих се може извршити следећа систематизација основних правних последица због неиспуњења гаранционе обавезе: (1) правне последице због појаве недостатка или квара у току гаранционог рока (оправка, замена ствари) и (2) правне последице због неиспуњења обавеза одстрањивања недостатка или квара од стране гаранта за време гаранционог рока (плаћање пенала — у случају извоза, раскид уговора, оправка ствари од стране купца на рачун гаранта). Ред примене гаранционих средстава у оквиру наведених група зависи од природе конкретног случаја.

Пето основно питање које аутор разматра тиче се претпоставки за испуњење гаранционе обавезе која се састоји у бесплатном одстрањивању недостатака и кварова. Основни услов за извршење ове обавезе јесте појава недостатка или квара у току гаранционог рока под претпоставком да је прибавилац правилно употребљавао и чувао предмет гаранције. Међутим нормативни акти и гаранциони споразуми делимично односно потпуно предвиђају и ослобађање од ове одговорности. По својој природи и правним последицама ове претпоставке се групишу у оне које представљају одређен облик узрока у току трајања гаранционог рока и оне које су везане за неизвршење или уздржавање од извршења одређених радњи предвиђених гаранционим условима. Аутор предлаже да се убудуће да предност претпоставкама прве групе.

Најзад, у шестом делу своје студије, аутор расправља питање остваривања гаранционих правних последица, износећи да се оне реализују рекламационим и арбитражним путем од којих је арбитражни пут мање заступљен. Међутим, рекламационим захтевом постиже се брже, ефикасније и економичније окончавање спорних односа. Аутор примећује да ва-

жеће право у Бугарској не садржи прописе о правној природи гаранционе рекламације. Говорећи о обавези одстрањивања недостатака и кварова која лежи на гаранту, аутор наводи да њихово одстрањивање може да изврши сервисна служба по основу уговора са гарантом, или сам прибавилац ствари са правом накнаде трошкова од гаранта. Овај последњи начин представља у пракси олакшање за потрошача.

Све поменуће проблеме аутор анализира како кроз бугарско позитивно законодавство тако и кроз праксу бугарских судова. Указујући на развој праксе, подвргавајући критици нека њена решења и указујући на недостатке прописа из области материје о гаранцијама, аутор предлаже и низ решења *de lege ferenda*. Међутим, осврћући се углавном на законодавство СССР, аутор се није посебно освртао на законодавство осталих социјалистичких земаља, од којих нека такође посвећују пажњу овом питању (1).

Осим регулисања промета добара националним законодавством, социјалистичке земље удружене у економску организацију СЕВ, одредиле су Опште услове за испоруку робе којима уређују своје међусобне спољнотрговинске односе, па би било корисно, пошто је и Бугарска чланица ове организације, да је аутор обрадио и систем гаранција предвиђен овим условима (2).

СССР 1962 а Пољска и ЧССР 1964 извршили су кодификацију материје грађанског права. Сви ови законици у већој или мањој мери говоре о систему гаранција у вези са својствима индустријских производа (с обзиром да су неки грађански законици донети 1964 а да је и приказана књига такође изишла исте године, то се аутору не може приговарати што ове законике није узео у обзир приликом обраде материје о гаранцијама).

Основи грађанског законодавства СССР и савезних република 1962, као и Грађ. зак. РСФСР од 1964, не праве прецизну разлику између одговорности за мане ствари као опште одговорности за недостатке и гаранционе одговорности за својства ствари у оквиру гаранционих рокова. Оба ова правна института обухваћена су члановима који се односе на уговор о куповини и продаји и уговор о испоруци робе (3).

Пољски Грађ. зак. од 1964 у одељку о уговору о куповини и продаји садржи посебну главу о гаранцијама за квалитет продатих ствари (4).

Међутим, у одељку који се односи на уговор о испоруци робе Законик не предвиђа прописе који се специјално односе на режим гаранција зато у чл. 612 каже да „У материји која није регулисана у одредбама овог одељка, на права и обавезе испоручиоца и купца сходно ће се примењивати прописи о куповини и продаји“.

Грађ. зак. ЧССР од 1964 у глави која се односи на продају у трговини, у оквиру одговорности за мане продате ствари, говори о одговорности продавца за мане које се утврђују после предаје ствари у гаранционом року (5). И овом се Законнику може приговорити недовољно разграничење института опште одговорности за мане ствари од гаранционе одговорности за својства ствари у гаранционом року.

(1) тако Законик међународне трговине ЧССР од 1963 у §§ 314-316 говори о гаранцији квалитета робе која је намењена међународном трговинском промету односно о „јемству за каквоћу робе“.

(2) Види: *Општи услови за испоруку робе између спољнотрговинских организација земаља чланица Савеза за узајалну економску помоћ*, издање Института за упоредно право, Београд, 1960, чл. 22-27.

(3) Види: *Основи грађанског законодавства СССР и савезних република*, издање Института за упоредно право, Београд, 1963, чл. 41-42 и чл. 47-50; *Грађански законик РСФСР*, издање Института за упоредно право, Београд, 1965, чл. 248 и 261-264.

(4) Види: Пољ. грађ. законик од 1964, глава III: Гаранције, чл. 577-583.

(5) Види: грађан. Закон. ЧССР од 1964, чл. 247-250.

Најзад, и наше позитивно право предвиђа правни режим гаранција за квалитет индустријских производа (6), који датира пре него што је изашла књига па је аутор могао да се осврне и на наше право.

Узимајући у обзир све ово може се констатовати да се књига Големинова одликује дубоком студиозношћу и великим познавањем материје, богатством примера из праксе, прецизним и јасним излагањем, као и успешним разграничењем института гаранционе одговорности од опште грађанскоправне одговорности за недостатке ствари. Аутор је на тај начин успео да докаже самосталност овог института указујући истовремено и на обогаћивање арсенала правних средстава којима се штите интереси и права купца. Најзад, благодарећи добром познавању праксе, као и њеној доброј анализи, аутор је указао на тенденцију проширивања овог института на целокупну производњу, за шта се и сам залаже.

Луција Спировић-Ђорђевић

Wieslaw Lang: STRUKTURA KONTROLI PRAWNEJ ORGANOW PANSTWOWYCH POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ (zeszyty naukowe uniwersytetu jagiellonskiego LXXXII, 1963, pp. 1-207).

У студији се разматрају општа питања правне контроле. Аутор чини покушај да контролише теоријски модел правне контроле који би служио истраживању кретања правне контроле државних органа, схваћених као посебне организационе јединице. Емпиријски материјал на основу којег аутор конструише модел контроле и даје неке хипотезе у односу на објективне законитости процеса развитка правне контроле у Пољској је стварно стање које чини систем правне контроле државних органа.

Предмет анализе у студији су сви акти контроле, засновани на стварном положају државних институција свих степена. Аутор настоји да прикаже најопштија структурална и функционална својства свих облика контроле насталих у државном апарату. Ова својства аутор разматра са аспекта опште типологије поступка друштвене контроле, спровођене на основи психолошких и социолошких критеријума. Користећи се типолошком анализом, аутор издваја и даје карактеристике субјеката поступка контроле (државних органа) и објеката контроле, радњи својствених државних органама. Аутор издваја три облика деловања државних органа као објекте правне контроле и то: предметну делатност која се најчешће налази у производној и услужној делатности; организациону делатност првог степена која се спроводи у организацији односне делатности; организациону делатност другог степена која се спроводи у организацији првостепене организационе делатности (организација).

Теоретски модел контроле аутор конструише користећи се схватањима терминологијом узетим из кибернетике и теорије информација. Основном јединицом за анализу процеса контроле аутор сматра двоструки систем контроле, садржан из контролисаног објекта и система контроле. Ове системе аутор посматра као међусобно изоловане системе који се у области система контроле супротно спајају. Девијације контролисаног

(6) (види: на пример, Наредбу о одређивању посебних услова под којима се могу стављати у промет поједини индустријски производи, Сл. лист ФНРЈ, бр. 17 од 1962.